

FEL! OKÄNT NAMN PÅ DOKUMENTEGENSKAP.

DOM

Avsagt: 07.11.2005

Saksnr.: 05-012271AST-BORG/01

Dommere:

Lagdommer	Karin Stang
Lagdommer	Peter L. Bernhardt
Lagdommer	Anne-Mette Dyrnes

Påtalemyndighet	Oslo Statsadvokatembeter	Politiadvokat Sven T. Røer
Siktet	A	Advokat Erling Olav Lyngtveit

Tiltalte A, er født 23. oktober 1944. Han har bopel i X, Oslo. Han arbeider som konsulent, er skilt og har ingen barn. Hans inntekt i 2004 oppgir han til ca. 350.000 kroner, mens forventet inntekt i 2005 er oppgitt til ca 600.000 kroner. Formue er oppgitt til 400.000 kroner.

Ved tiltalebeslutning utferdiget av statsadvokatene i Oslo 11. juli 2003, ble han satt under tiltale ved Oslo tingrett for overtredelse av:

> **Straffeloven § 198**
> for å ha skaffet seg utuktig omgang med en annen ved misbruk av den stilling han sto i til vedkommende som dennes lege.
>
> **Grunnlag er følgende forhold:**
> I juli 1999 på bopel i X i Oslo, misbrukte han sin stilling som lege/psykoterapeut ved at han ved to anledninger hadde samleie med B som på dette tidspunkt var hans pasient.
>
> Det tas forbehold om å nedlegge påstand om rettighetstap etter straffeloven § 29, nr. 2, det tas videre forbehold om å nedlegge påstand om erstatning og/eller oppreisning.

Straffeloven § 198 ble endret ved lov 11. august 2000 nr. 76 og tilsvarer någjeldende § 193 i en noe endret form.

Oslo tingrett avsa 2. desember 2004 dom med slik domsslutning:

1. A, født 23.oktober1944, dømmes for overtredelse av straffeloven § 198 til en straff av fengsel i 60 –seksti- dager. Fullbyrdelsen av straffen utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på 2 – to – år.

2. A frifinnes for kravet om fradømmelse av rett til å utøve virksomhet som lege.

3. Han pålegges innen 2 –to- uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisning til B Søvik med kr. 30.000,- -kronertrettitusen.

4. Saksomkostninger ilegges med kr. 10.000,- -kronertitusen-

Om det nærmere saksforhold vises det til tingrettens dom og lagmannsrettens bemerkninger nedenfor.

Påtalemyndigheten har erklært anke over straffutmålingen, herunder over frifinnelsen for kravet om rettighetstap – retten til å utøve virksomhet som lege, jf strl. § 29 nr. 3.

Ved lagmannsrettens beslutning av 10. februar 2005, ble anken henvist til ankeforhandling etter straffeprosessloven § 325.

Ankeforhandling ble holdt i Borgarting lagmannsretts hus 2. november 2005. Tiltalte møtte med sin forsvarer og avga forklaring. Det ble avhørt 2 vitner. Dokumentasjonen fremgår av rettsboken.

Aktor la ned slik påstand:

1. I Oslo tingretts dom av 02.12.2004 – domsslutningens punkt 1 – gjøres den endring at fengselsstraffen settes til 10 – ti – måneder, hvorav 120 – etthundreogtyve - dager i medhold av strl. §§ 52 flg. gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år.
2. A f. 23.10.44 fradømmes for alltid retten til å utøve virksomhet som lege, jf strl. § 29 nr. 2.
3. Saksomkostninger påstås ikke idømt.

Forsvarer la ned slik påstand:

Anken forkastes.

Lagmannsretten ser slik på saken:

Ved tingrettens dom er det rettskraftig avgjort at tiltalte har overtrådt straffeloven § 198 ved at han forsettlig har handlet som beskrevet i tiltalebeslutningens grunnlag. Det faktum som tingretten legger til grunn for sin avgjørelse av skyldspørsmålet legges også til grunn av lagmannsretten. Når det gjelder omstendigheter av betydning for skyldspørsmålet er det ingen nevneverdige forskjeller mellom den fremstilling tiltalte og fornærmede har gitt i saken.

Påtalemyndigheten har påstått idømmelse av fengselsstraff og idømmelse av rettighetstap. Selv om disse to reaksjoner beror på forskjellig lovgrunnlag, er det lagmannsrettens oppfatning at vurderingen av dem må skje i sammenheng. Det vil si at reaksjonen på lovbruddet må fastsettes etter en helhetsvurdering. I høyesterettspraksis er det med henvisning til lovforarbeider slått fast at rettighetstap er en reaksjon som skal brukes med varsomhet, jf eksempelvis Rt. 1999 side 619.

Aktor har hevdet at tingretten ved straffeutmålingen feilaktig har sett bort fra tiltaltes seksuelle forhold til en annen pasient i 1990. Lagmannsretten er enig i at det som har foregått i 1990 prinsipielt kan tillegges vekt i skjerpende retning, men finner på grunn av den lange tid som er gått at det får begrenset betydning.

Aktor har også fremhevet at det forhold tiltalte skal straffes for er et kvalifisert alvorlig overgrep. Tingretten har derfor tatt feil når den innledningsvis i begrunnelsen for straffeutmålingen uttaler at "lovbruddet ligger i nedre sjikt av det lovgiverne har tenkt på".

Lagmannsrettens syn er at lovbruddet hva gjelder grovhet ikke ligger i det øvre skikt av det straffeloven § 198 rammer.

Det må anses svært klandeverdig av tiltalte at han ikke valgte å avslutte terapiforholdet da han ble klar over at han var forelsket og i stedet for inngikk i et seksuelt forhold til fornærmede. Blant de yrkesgrupper som ved misbruk av sin stilling kan skaffe seg seksuell omgang med noen, er psykoterapeuter særlig utsatt for straffeansvar på grunn av den særlige avhengighet til terapeuten som pasienten regelmessig vil komme i. Det vises også til et fremlagt dokument av oktober 1997 med tittelen "Fag-etisk vurdering av seksuelle forhold i psykoterapi" utarbeidet av Joh Fr Thaulow i samarbeid med Statens Helsetilsyn og professor Bjørn Killingmo, revidert i 2001, der det blant annet heter at "(s)eksuelt forhold i eller i tilslutning til psykoterapi er (svik og) maktmisbruk" overfor pasienten. Disse karakteristikker er åpenbart sentrale elementer i grunnlaget for å gjøre det straffbart å skaffe seg seksuell omgang på denne måten. Vurderingen av det straffbare forhold for å utmåle straff, må imidlertid skje konkret på grunnlag av de aktuelle omstendigheter fra sak til sak.

På bakgrunn av forsvarerens prosedyre vil lagmannsretten legge til at det ikke kan reises særlig tvil om tiltaltes skyld i forhold til straffebudet. Tiltalte var forelsket i pasienten og trodde – muligens i en tilstand av ubalanse på grunn av helt andre hendelser i tiden forut – at hun også var forelsket i ham. Likevel ligger det klart innenfor det han forsto at den avhengighet som pasientforholdet hadde skapt, var selve grunnforutsetningen for at den seksuelle omgangen fant sted. Dette er etter lagmannsrettens oppfatning klart tilstrekkelig for å konstatere tiltaltes forsett i forhold til kravet om misbruk av stillingen som behandlende psykiater for å skaffe seg seksuell omgang. Om skyldgraden etter dette kan tillegges særlig betydning i en bestemt retning finner lagmannsretten tvilsomt. Likevel nevnes som et noe særegent, men relevant moment i skjerpende retning at tiltalte som fremragende og erfaren fagmann skulle ha spesielt gode forutsetninger for å bedømme situasjonen annerledes enn han faktisk gjorde, og tilsvarende for å handle annerledes enn han gjorde.

Når det mer konkret gjelder handlingens objektive grovhet vil lagmannsretten først nevne det skjerpende i at den seksuelle omgang var samleie ved to anledninger. Det kan ikke ses å være særlig skjerpende at den seksuelle omgang fant sted hjemme hos tiltalte slik som beskrevet i tingrettens dom (utskriften side 4). Lagmannsretten kan ikke se at de vurderinger som er gjort i Helsetilsynets og Statens Helsepersonellnemnds vedtak gir grunnlag for en strafferettslig grovhetsbedømmelse idet de knytter seg til kravene i helsepersonelloven § 57 for tilbakekall av autorisasjon.

Det er etter lagmannsrettens oppfatning et formildende trekk ved tiltaltes handlemåte at han selv tok initiativ til det som ganske raskt førte til opphør av det seksuelle forholdet

mellom ham og fornærmede. Det siktes til at han kontaktet en nær fagkollega og fortalte henne hva som hadde skjedd og fikk råd om hva han måtte gjøre.

Det kan riktig nok rettes kritikk mot at tiltalte etter dette og – merkelig nok – i forståelse med sin fagkollega, tilbød som én av flere muligheter fremover å la fornærmede fortsette i terapi hos seg, hvilket også skjedde. Likevel kan ikke dette legges ham til særlig last i straffeutmålingen all den stund han rådførte seg med fagkollegaen og denne ikke uten videre utelukket fortsettelse av terapiforholdet. Vedkommende fagkollega har for lagmannsretten som sin mening i dag uttrykt at avslutning av terapiforholdet, eventuelt med henvisning til ny terapeut ville ha vært det eneste riktige.

Lagmannsretten er i tvil om man kan tillegge fornærmedes frivillighet ved samleiene særlig vekt i formildende retning. Kvaliteten av denne frivilligheten kan ikke ses helt isolert fra det avhengighetsforhold som skapes gjennom terapien, som på dette tidspunkt hadde vart i ca 15 måneder.

Et spørsmål er om fornærmede er påført skade ved det som er passert. Lagmannsretten legger til grunn at hun i dag ikke har psykiske skader eller særlige problemer. På den annen side var det som skjedde årsak til en forverring av hennes situasjon i et tidsrom etter at den seksuelle omgangen fant sted. Det går frem av psykiater Esther Ringdals erklæring at det som skjedde i terapien hos tiltalte var gjenstand for oppmerksomhet og behandling i den behandlingen fornærmede fikk hos henne i tiden 2001 til 2003. Allerede i desember 2002 fremsto imidlertid fornærmede ifølge nevnte erklæring som å være inne i en positiv utvikling. Under ankeforhandlingen ga fornærmede uttrykk for ikke å være behandlingstrengende, men av å være veltilpasset, med god selvinnsikt og evne til å håndtere problemer på egen hånd. Likevel viser lagmannsretten til at den generelle fare for skadevirkninger ved slike overgrep ifølge rettspraksis må få betydning ved straffeutmålingen, jf Rt. 2002 side 157.

En omstendighet som må tillegges vekt ved straffeutmålingen er den tid som er gått siden forholdet fant sted i 1999, som er gått siden anmeldelsen i 2002 og siden tiltalebeslutning ble utferdiget i juli 2003. Tiltaltes autorisasjon som lege og spesialist i psykiatri var allerede tilbakekalt på ubestemt tid ved Helsetilsynets vedtak 7. februar samme år. Etter tiltaltes klage over vedtaket, ble tilbakekallelsen stadfestet i vedtak i Statens Helsepersonellnemnd 25. november 2003

Tidligere samme år sa tiltalte etter anmodning fra rektor, men mot dekanus vilje opp sin stilling som professor ved Universitetet i Oslo, medisinsk fakultet. Etter dette har tiltaltes ervervsmuligheter vært tilsvarende begrenset. Han har imidlertid fått virke som forskningsrådgiver ved Radiumhospitalet, der han veileder doktorgradsstudenter og – stipendiater.

Fra april 2002 og frem til februar 2003 har tiltalte gått i samtaleterapi hos psykoanalytiker Ólafur Halgrímsson, dr.med., spesialist i psykiatri og nevrologi. Av to erklæringer 5. september 2002 og 25. mai 2003 fra dr Halgrímsson fremgår det at tiltalte etter hans oppfatning vil være i stand til å hindre gjentakelser av det passerte.

Straffesaken mot tiltalte har vært gjenstand for omtale i mediene. Tiltalte opplyser at det har vært betydelige oppslag i VG, Dagbladet og Aftenposten, enten i forbindelse med at tiltale ble tatt ut, eller også da hovedforhandling ble holdt i tingretten og da tingretten avsa dom. Tiltalte er gjennomgående ikke navngitt, men han opplyser at det ikke har vært ukjent for noen med et minimum av interesse for faget eller det miljø tiltalte tilhører, hvem saken gjaldt.

Tiltalte opplever at livssituasjonen er fullstendig omveltet fra et liv med stor nasjonal og internasjonal anerkjennelse både som forsker og terapeut til en tilværelse preget av sosial og faglig forakt, noe som også har ført til dyp selvbebreidelse og et tilsvarende dårlig selvbilde.

Tiltaltes to barn har støttet ham så godt de kan. Det samme gjelder hans foreldre. De har imidlertid tatt det hele svært tungt, hvilket bidrar ytterligere til tiltaltes selvbebreidelser.

Lagmannsretten er kommet til at vilkårene for å idømme rettighetstap etter straffeloven § 29 nr. 2 foreligger. Det legges til grunn at tiltalte ved de handlinger han nå skal ha en reaksjon for, har vist seg uskikket til å utøve virksomhet som psykoterapeut. Det vises til de vurderinger som begrunner Helsetilsynets og Statens Helsepersonellnemnds vedtak i spørsmål om tilbakekall av hans autorisasjon som lege og spesialist i psykiatri. Det er heller ikke tvilsomt at virksomhet som psykoterapeut "i særlig grad krever almen tillit". For øvrig finner lagmannsretten at også almene hensyn krever at det reageres med idømmelse av rettighetstap.

Lagmannsretten er kommet til at det i dette tilfellet bør idømmes rettighetstap for en periode på tre år. Dette fremstår som nødvendig for å markere alvoret i saken og det uakseptable i at tiltalte ikke har maktet å oppfylle et av de grunnleggende krav til den som utøver psykoterapi. Tiltalte har allerede i kraft av helsetilsynsmyndighetenes vedtak vært uten formell mulighet til å utøve sitt yrke siden februar 2003, dvs i over 2 og et halvt år. Ved idømmelse av rettighetstap i 3 år, vil det ha gått nærmere 5 år fra tilbakekallelsen. Fortsatt vil det være et åpent spørsmål om og i tilfelle når Helsetilsynet på ny vil vurdere å gi autorisasjon. Lagmannsretten finner ut fra almene hensyn at det etter dette tidspunkt alene bør være opp til tilsynsmyndigheten å avgjøre om tiltalte skal få autorisasjon igjen.

Det foreligger lite høysterettspraksis som kan gi direkte veiledning. Avgjørelser fra underrettspraksis som er fremlagt med partenes juridiske utdrag er så forskjellige når det gjelder rent faktiske omstendigheter at de heller ikke gir veiledning for umåling av straff i

saken her. Lagmannsretten er da henvist til andre kilder: lovbestemmelsens strafferamme på 5 års fengsel, lovens forarbeider sammenholdt med en vurdering av de momenter som er gjennomgått i det foregående.

Foranlediget av tiltaltes forklaring bemerker lagmannsretten at den ikke har funnet å kunne legge særlig vekt på sakens konsekvenser i form av hans tap av faglig og sosialt renommé.

Lagmannsretten er etter en samlet vurdering – med særlig vekt på den tid som er gått siden gjerningstidspunktet – kommet til at straffen passende settes til fengsel i 120 dager som gjøres betinget med en prøvetid på 2 år, jf straffeloven §§ 52 flg.

Dommen er enstemmig.

Saksomkostninger er ikke påstått og bør etter lagmannsrettens syn heller ikke ilegges.

D o m s s l u t n i n g :

1. I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 120 - etthundreogtyve – dager som i sin helhet gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år, jf straffeloven §§ 52 flg.

2. A, født 23. oktober 1944 fradømmes retten til å praktisere som lege og psykoterapeut i 3 – tre – år, jf straffeloven § 29 nr. 2.

3. Saksomkostninger idømmes ikke.

Karin Stang Peter L. Bernhardt Anne-Mette Dyrnes

Bekreftes for
Førstelagmannen: